

การเลือกสมาชิกวุฒิสภา ต่อมาศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาคดีหมายเลขแดงที่ ลต สส ๓๓๘/๒๕๖๗ ลงวันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๖๗ พิพากษาว่า ผู้ถูกร้องเป็นผู้ก่อ สนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่น จัดเตรียมเพื่อจะให้ทรัพย์สินหรือผลประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เพื่อจูงใจ ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้แก่ผู้ถูกร้อง เป็นการทุจริตในการเลือกตั้งอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๓ วรรคหนึ่ง (๑) ประกอบมาตรา ๑๓๘ วรรคหนึ่ง ให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้ถูกร้องเป็นเวลาสิบปี นับแต่ วันที่มีคำพิพากษา

จากกรณีดังกล่าวมีประเด็นที่ต้องพิจารณาว่า การที่ศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาคดีหมายเลขแดง ที่ ลต สส ๓๓๘/๒๕๖๗ ลงวันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๖๗ ให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้ถูกร้อง เป็นเวลาสิบปี นับแต่วันที่มีคำพิพากษา เป็นเหตุทำให้สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๑๑ (๔) ประกอบมาตรา ๑๐๘ ข. ลักษณะต้องห้าม (๑) และมาตรา ๙๘ (๕) หรือไม่

เห็นว่า รัฐธรรมนูญ หมวด ๗ รัฐสภา ส่วนที่ ๓ วุฒิสภา ได้กำหนดให้วุฒิสภาประกอบไปด้วยสมาชิกจำนวนสองร้อยคนมาจากการเลือกกันเองของบุคคลซึ่งมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ อาชีพ ลักษณะ ทำงานหรือเคยทำงานด้านต่าง ๆ ที่หลากหลายของสังคม ใช้วิธีการเลือกแบบแบ่งกลุ่มตามสาขาอาชีพหรือความเชี่ยวชาญ โดยมีการเลือกกันเองตั้งแต่ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับประเทศ และให้ถือว่าสมาชิกวุฒิสภาที่ได้รับเลือกนั้นเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย ทั้งนี้ เพื่อให้ได้สมาชิกวุฒิสภาที่มาจากบุคคลผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ อาชีพที่มีความหลากหลาย ครอบคลุมในทุกสาขา เนื่องด้วยสมาชิกวุฒิสภามีภารกิจสำคัญ อาทิ การพิจารณาและกลั่นกรองกฎหมายที่สภาผู้แทนราษฎรเห็นชอบแล้ว การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของฝ่ายบริหาร รวมถึงการให้ความเห็นชอบบุคคลที่จะมาดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระหรือองค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายกำหนด ด้วยเหตุที่สมาชิกวุฒิสภามีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญเป็นหนึ่งในองค์กรที่ใช้อำนาจนิติบัญญัติอันเป็นอำนาจอธิปไตยร่วมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในฐานะตัวแทนของประชาชน รัฐธรรมนูญจึงมีความจำเป็นต้องบัญญัติหลักเกณฑ์ที่ว่าด้วยคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของบุคคล ผู้ที่จะเข้าสู่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภา ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๐๘ แบ่งออกเป็นอนุมาตรา ก. คุณสมบัติ และอนุมาตรา ข. ลักษณะต้องห้าม สำหรับอนุมาตรา ก. คุณสมบัติ เป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการกำหนดคุณสมบัติทั่วไปของสมาชิกวุฒิสภา เช่น มีสัญชาติไทยโดยการเกิด หรืออายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบปี หรือเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ หรือทำงานในด้านที่ตนสมัครไม่น้อยกว่าสิบปี

ส่วนอนุมาตรา ข. ลักษณะต้องห้าม เป็นการนำลักษณะหรือเหตุบางประการที่ห้ามมิให้ผู้สมัครรับเลือกเข้าสู่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภา เช่น ผู้สมัครรับเลือกผู้นั้นเป็นข้าราชการ หรือเป็นสมาชิกพรรคการเมือง หรือเป็นบุพการี คู่สมรส หรือบุตรของผู้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ข้าราชการการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น หรือผู้ดำรงตำแหน่งในศาลรัฐธรรมนูญหรือในองค์กรอิสระ ลักษณะต้องห้ามที่สำคัญอีกประการหนึ่งตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๐๘ บัญญัติว่า “สมาชิกวุฒิสภา ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้ ... ข. ลักษณะต้องห้าม (๑) เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งตามมาตรา ๙๘ ... (๕) ...” และมาตรา ๙๘ บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ... (๕) อยู่ระหว่างถูกระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวหรือถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ... ” การที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้ต้องมีการบัญญัติเรื่องลักษณะต้องห้ามไว้ เพื่อเป็นการกั้นกรองบุคคลเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองให้ได้บุคคลที่มีพฤติกรรมที่เหมาะสมเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมือง นอกจากนี้รัฐธรรมนูญยังได้กำหนดให้การมีลักษณะต้องห้ามดังกล่าวข้างต้นมาเป็นเหตุแห่งการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาด้วย โดยมาตรา ๑๑๑ บัญญัติว่า “สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาสิ้นสุดลง เมื่อ ... (๔) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๐๘ ...” จากบทบัญญัติดังกล่าวเห็นได้ว่า หากแม้ขณะดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกผู้ใดมีเหตุอันเข้ากรณีตามมาตรา ๑๐๘ เสียแล้ว เหตุดังกล่าวอาจเป็นเหตุที่ทำให้สมาชิกภาพสิ้นสุดได้ด้วยเช่นกัน การนี้จึงทำให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญมีความมุ่งหมายให้ผู้ดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภา นอกจากจะต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามก่อนเข้าสู่ตำแหน่งแล้ว สมาชิกผู้นั้นยังต้องคงไว้ซึ่งคุณสมบัติและต้องไม่มีลักษณะต้องห้ามขณะดำรงตำแหน่งด้วยเช่นเดียวกัน หากพิจารณาถึงเหตุอันเป็นลักษณะต้องห้ามโดยละเอียดแล้ว พบว่า เหตุดังกล่าวมีลักษณะเป็นการตัดสิทธิทางการเมืองในอีกแง่หนึ่ง กล่าวคือ เมื่อบุคคลใดมีเหตุอันเข้ากรณีเป็นลักษณะต้องห้ามตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ในข้อใดแล้ว บุคคลดังกล่าวจะไม่สามารถใช้สิทธิสมัครเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองนั้น ๆ ได้ และการที่บทบัญญัติรัฐธรรมนูญให้นำลักษณะต้องห้ามของบุคคลที่จะใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มาบังคับใช้กับลักษณะต้องห้ามของสมาชิกวุฒิสภานั้น ด้วยเหตุผลที่ว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาต่างเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจนิติบัญญัติร่วมกัน แม้ว่าจะมีที่มา คุณสมบัติ หรืออำนาจหน้าที่ที่ต่างกันออกไปบ้างในบางกรณีก็ตาม แต่การบัญญัติถึงลักษณะต้องห้ามของการเข้าสู่ตำแหน่งของทั้งสองตำแหน่งย่อมต้องเป็นไปในทางเดียวกัน มิใช่ต้องบัญญัติให้แตกต่างกันหรือแยกออกจากกันอย่างชัดเจนจนถึงขนาดไม่อาจใช้ร่วมกันได้ โดยเฉพาะในข้อที่กำหนดให้การถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นหนึ่งในลักษณะ

ต้องห้ามของสมาชิกวุฒิสภา หรือเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาสิ้นสุดลง เนื่องด้วยบุคคลใด จะถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งได้นั้น โดยส่วนมากมักจะเป็นผู้ที่มีประวัติหรือความประพฤติที่ไม่เหมาะสมทางการเมืองมาก่อน หากรัฐธรรมนูญมิได้นำเหตุดังกล่าวมาบัญญัติเป็นลักษณะต้องห้าม อาจทำให้บุคคลผู้นั้นเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองได้อีกครั้ง ซึ่งอาจจะทำให้เกิดความเสียหายต่อระบบการเมืองได้ ทั้งนี้ เพื่อเป็นหลักประกันในการกลั่นกรองผู้สมัครรับเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาว่าจะได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสม สามารถปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีความเป็นอิสระ มีความเป็นกลางปราศจากการแทรกแซงทางการเมืองและไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน รวมถึงเป็นที่ยอมรับนับถือของสาธารณชน

การที่ผู้ถูกร้องได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา ตามประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง ผลการเลือกสมาชิกวุฒิสภา ลงวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๗ ต่อมาวันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๖๗ ศาลฎีกา ได้มีคำพิพากษาคดีหมายเลขแดงที่ สด สส ๓๓๘/๒๕๖๗ ให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้ถูกร้อง เป็นเวลาสิบปี นับแต่วันที่คำพิพากษา ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้ผู้ถูกร้องเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพราะอยู่ระหว่างถูกระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวหรือถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งตามมาตรา ๙๘ (๕) อันเป็นลักษณะต้องห้ามของสมาชิกวุฒิสภาตามมาตรา ๑๐๘ ข. ลักษณะต้องห้าม (๑) เป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงตามมาตรา ๑๑๑ (๔) ดังนั้น เห็นว่า สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงตามมาตรา ๑๑๑ (๔) ประกอบมาตรา ๑๐๘ ข. ลักษณะต้องห้าม (๑) และมาตรา ๙๘ (๕)

ประเด็นที่ต้องวินิจฉัยต่อไปมีว่า เมื่อวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๑๑ (๔) ประกอบมาตรา ๑๐๘ ข. ลักษณะต้องห้าม (๑) และมาตรา ๙๘ (๕) สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลง นับแต่เมื่อใด

เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๑๑ (๔) ได้บัญญัติถึงเหตุอันทำให้สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาสิ้นสุดลง เมื่อขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๐๘ โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาคณใดคนหนึ่งมีเหตุสิ้นสุดลง ให้ส่งเรื่องไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกผู้นั้นสิ้นสุดลงหรือไม่ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคหนึ่งและวรรคสี่ ซึ่งมาตรา ๘๒ วรรคสอง บัญญัติว่า “เมื่อได้รับเรื่องไว้พิจารณา หากปรากฏเหตุอันควรสงสัยว่าสมาชิกผู้ถูกร้องมีกรณีตามที่ถูกร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้สมาชิกผู้ถูกร้องหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย และเมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยแล้ว ให้ศาลรัฐธรรมนูญแจ้งคำวินิจฉัยนั้นไปยังประธานแห่งสภาที่ได้รับคำร้องตามวรรคหนึ่ง ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า

สมาชิกภาพของสมาชิกผู้ถูกร้องสิ้นสุดลง ให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่หยุดปฏิบัติหน้าที่ แต่ไม่กระทบต่อกิจการที่ผู้นั้นได้กระทำไปก่อนพ้นจากตำแหน่ง” เห็นว่า เมื่อวันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๗ ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย ดังนั้นสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลง นับแต่วันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๗ อันเป็นวันที่ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องหยุดปฏิบัติหน้าที่ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง

เมื่อสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลง กรณีดังกล่าวจึงเป็นเหตุให้ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาว่างลง ซึ่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๕ วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติทางก้ำในกรณีที่มีเหตุทำให้ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภากลุ่มใดมีไม่ครบจำนวนตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยบัญญัติว่า “ในกรณีที่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภากลุ่มใดมีไม่ครบจำนวน ไม่ว่าจะเพราะเหตุตำแหน่งว่างลง หรือด้วยเหตุอื่นใดอันมิใช่เพราะเหตุถึงคราวออกตามอายุของวุฒิสภา ให้ประธานวุฒิสภาประกาศในราชกิจจานุเบกษาเลื่อนบุคคลในบัญชีสำรองของกลุ่มนั้นขึ้นดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาแทนตามลำดับ และให้ผู้นั้นอยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่าอายุของวุฒิสภาที่เหลืออยู่ในระหว่างที่บุคคลดังกล่าวยังมีได้เข้ารับตำแหน่ง ให้วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกวุฒิสภาเท่าที่มีอยู่” กรณีจึงมีปัญหาที่ต้องพิจารณาต่อไปว่า ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาดังกล่าวว่างลงนับแต่เมื่อใด เห็นว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “คำวินิจฉัยของศาลให้มีผลในวันอ่าน” ดังนั้น จึงต้องถือว่าตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาว่างลงในวันที่ศาลรัฐธรรมนูญได้อ่านคำวินิจฉัย คือ วันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๘

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นว่า สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๑๑ (๔) ประกอบมาตรา ๑๐๘ ข. ลักษณะต้องห้าม (๑) และมาตรา ๙๘ (๕) นับแต่วันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๗ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง และให้ถือว่าตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาว่างลงในวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๘ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง

(นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์)

ประธานศาลรัฐธรรมนูญ